

Доброго дня! Тема уроку. Активні й пасивні дієприкметники

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:

moshev2020@icloud.com

Теоретична частина

Робота з таблицею



Дієприкметники виражають ознаку за дією, яку сам здійснює діяч, або ознаку предмета, який зазнає на собі дії іншого предмета.

За ознакою активної чи пасивної дії на предмет **дієприкметники** поділяються на **активні** і **пасивні**.

Активні дієприкметники називають ознаку особи або предмета, зумовлену його ж дією: *тремтячий голос, палаюче вогнище, літаючі хмари, опале листя, любляче серце, достиглі плоди*.

Пасивні дієприкметники називають ознаку особи або предмета, зумовлену дією іншої особи або предмета: *битий шлях, насичена вогнем, засіяне поле, виїжджений шлях, розбита пляшка, куплена картина, заметений двір, написаний твір*.

Активні і пасивні дієприкметники всіх родів відмінюються, як прикметники твердої чи м'якої груп: *змерзла, замерзлої, замерзлій, замерзлу, замерзлою, (на) замерзлій; побілене, побіленого, побіленому, побілене, побіленим, (на) побіленому(-ім); відкриті, відкритих, відкритим, відкриті, відкритими, (на) відкритих.*

Творення активних дієприкметників

Активні дієприкметники недоконаного виду творяться від основи теперішнього часу III особи множини неперехідних дієслів або перехідних, які вжито як неперехідні, за допомогою суфіксів *-уч-* (*-юч-*) для I дієвідміни і *-ач-* (*-яч-*) для II дієвідміни: *хвилюючий погляд, терпляча людина.*

Активні дієприкметники доконаного виду творяться від основи інфінітива додаванням суфікса *-л-*: *опале листя, розквітлий сад.* При творенні активних дієприкметників від дієслів доконаного виду із суфіксом *-ну-* цей суфікс випадає.

Активні дієприкметники доконаного виду широко використовуються в українській мові, а активні дієприкметники недоконаного виду вживаються рідко.

Творення пасивних дієприкметників

Пасивні дієприкметники минулого часу утворюються від основи інфінітива перехідних дієслів за допомогою суфікса *-н-* (якщо основа закінчується на *а*): *написати — написаний, засіяти — засіяний.*

В інших випадках (основа на приголосний та *-и-*, *-і-(-ї-)*) утворюються пасивні дієприкметники за допомогою суфіксів *-ен-* (*-єн-*): *бачити — бачений, напоїти — напоєний, принести — принесений.*

Від односкладових дієслівних основ пасивні дієприкметники утворюються здебільшого із суфіксом *-т-*: *дерти — дертий.*

Суфікс *-т-* приєднується до дієслівної односкладової основи (*дерти — дертий, крити критий, бити — битий*), а також до дієслів, в основі яких наявні звукосполучення *-оро-*, *-оло-*: *пороти — поротий — порений; колоти — колотий — колений.*

Ряд дієслів утворюють паралельні форми із суфіксом *-т-* та суфіксом *-н-(-ен-)*: *посунути — посунутий — посунений, одягнути — одягнутий — одягнений.*

Дієприкметники, утворені від дієслів недоконаного виду із суфіксом основи *-ува-*, *-овува-*, можуть мати значення як минулого, так і теперішнього часу:

застосовуваний, використовуваний здавна і застосовуваний, використовуваний нині.

Дієприкметниковий зворот

Дієприкметник разом із залежними словами називаються дієприкметниковим зворотом.

Якщо **дієприкметниковий зворот** стоїть після означуваного слова, то він **виділяється з обох боків комами**.

Якщо дієприкметник виступає присудком, тоді дієприкметниковий зворот не виділяється комами (між групою підмета і групою присудка кома не ставиться):
*Вже було видно гори, **вкриті лісом**, а між горами глибокі долини та яри. Города скрізь **пообсаджувані** понад **Россю** **високими вербами**...*
(Із тв. І. Нечуя-Левицького).

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

1) *Утворити активні дієприкметники від дієслів у дужках, записати, виділити суфікси.*

Під (лежати) камінь; (склеїти) іграшка; відблиск (згасати) вогнища; сторінки (захопити) книги шелест (дозріти) пшениці; серед (пожовтіти) трав; (зеленіти)очерет на березі; (висохнути) земля на полі; (почорніти) поле восени; (палати) обрій.

2) *Замінити активні дієприкметники пасивними, записати, виділити суфікси.*

Збираючий, даруючий, сіючий, малюючий, співучий, закінчуючий, керуючий, виконуючий, захоплюючий, зрошуючий, гріючий.

3) *Диктант із завданням.*

Написати речення, підкреслити дієприкметниковий звороти, визначити, якими є дієприкметники: активними чи пасивними.

Понад синіючим долом мерехтіли хвилі розігрітого повітря. (І. Франко) На березі хвилястої Десни стояло місто, оповите в сні. (М. Рильський)

- ❖ Активні дієприкметники минулого часу утворюються від основи інфінітива перехідних дієслів за допомогою суфікса -л-: згорілий, прогнилий, змарнілий, накреслений, всохлий, померлий.

Проте у сучасній українській мові, як і в давньоруській, активні дієприкметники мало вживані. І тому при перекладі активні дієприкметники, які мають у

російській мові суфікси -ющ-, -ущ-, -ащ-, -ящ- (теперішній час) та -вш- (минулий час), українською мовою передаються як підрядні речення:

услышавший — той, що почув;

усиливающийся — той, що посилюється.

Є кілька дієприкметників із суфіксом -ш-: помігший, перемігший, допомігший.

Від дієслів на -ся в українській мові дієприкметники не утворюються.

4) Переклад. Перекласти українською мовою, записати.

Засохшее дерево; увядший цветок; дрожащая струна; выпавший снег; опустевшие поля; пожелтевшая трава; сквозь поредевшую листву; пронесшийся легкий ветерок; речка, затерявшаяся в лесной глуши; посиневший от холода.

❖ Дайте відповідь на запитання:

- Як творяться активні дієприкметники теперішнього часу? минулого?
- Як творяться пасивні дієприкметники?

5) Виконати завдання за посиланням: <https://learningapps.org/6083382>

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Повторити теоретичний матеріал уроку (с.56-58).
2. Виконати вправу з підручника (с.58, впр. 184).
3. Виконати завдання за посиланням: <https://learningapps.org/13605516>